

Ե Ս Լ Մ Ծ Վ Շ Ո Մ Զ Ն

✓
355
2 — 21

დამოკრებიული მუშათა
ბარბია.

... სპალა ქვეყნისა, შეროდით!

1694

მთ
შნ

2463
3312

საქართველო

შენიშნა
სტამბა „ბრძოლისა“
1903 წ.

საღდათობა.

შველა ჩვენგანმა იცის, რომ ჯარი აუცილებელი საჭიროებაა თანამედროვე სახელმწიფოსთვის, მარა იშვიათია რომ ვინმემ იცოდეს, რა მიზანს ემსახურება ის, რაა ჯარის დანიშნულება.

როცა შეგვისრულდება ოცდაერთი წელი, ჩვენ მთავრობის მოთხოვნის თანახმა მივეშურებით დანიშნულ ადგილს, საცა უნდა ვაგვაწესრიგონ, ვაგვაგზავნონ შორეულ ადგილებში, სხვა და სხვა პოლკში, სხვა და სხვა ყაზარმებში. ეს ჩვენი „ვალდებულებაა“, ჩვენგან მოითხოვენ მხოლოდ და მხოლოდ მორჩილებას და ჩვენც ყოველ წუთში მზათ ვართ ეს შევასრულოთ, მზათ ვართ ყოველნაირ „ბრძანებას“ დავემორჩილოთ; არასოდეს არ დავფიქრებულვართ რამდენათ კანონიერია, რამდენათ სასარგებლოა ეს ჩვენთვის. ჩვენ გვაშორებენ იმ ადგილს, სადაც ოცდაერთი წელიწადი გაგვიტარებია, სადაც აღვზრდილვართ; დავვაჟკაცებულვართ, სადაც რჩება ჩვენი აღმზრდელი დედა და გვაგზავნიან კიევის, ვარშავის, ხარკოვის და სხვა შორეულ ადგილების ყაზარმებში. ჩვენ ბედს ვემორჩილებით და თავს ვინუგეშებთ იმით, რომ ამისთანა ვალდებულება მართო ჩვენ კი არა, ყველას აწევს კისერზე, საღდათობის ატანა თუმცა გასაჭირი კია, მარა ამით ჩვენ სამშობლოს და ხელმწიფეს ვემსახურებით და სხვა და სხვა. ჩვენ გვყავს ხშირათ ნაცნობი საღდათი, რომელიც ერთი, ორი ან სამი წელიწადია, რაც ჯარში წაუყვანიათ; მას გამოუცდია ფელდფეხელის მუშტები, მან კარგათ იცის ყაზარმა, ის ცრემლით საფსე სატუხალო, საცა არა ერთხელ ამოუკენესია, საცა შეიძლება პირველათ იგრძნო პიროვნების და-

64649
33/32

მცირება, უფროსების უშუალო სიტყვებით ლანძღვა-
გინება, როზგი და სხვა. მან ყველა ეს კარგათ
იცის, იცის თუ რა აუტანელია ყველა ეს, მარა ის
თავს მაინც ვალდებულათ თვლის ანუ გეშოს თავისი
მომავალი ამხანაგი, არათ მიუჩნიოს მომავა-
ლა ტანჯვა-წვალება. ასე იქცევა ყველა დანარ-
ჩენი, ვისაც გამოუცდია და არ გამოუცდია ეს მძი-
მე უღელი. მარტო ოჯახი დასტირის შვილს მხო-
ლოთ იმიტომ, რომ დაჰკარგა მუშა ხელი, და საბ-
რალო დედის კვნესა იკლებს მიდამოს, მას თვალ-
წინ უდგია, თუ რა მოვლის ვაივავლახით აღზრდილ
შვილს, ის კარგათ გრძნობს, რომ შეიძლება უკა-
ნასკნელათ ხედავდეს თავის „ძვირფას მარგალიტს“.

ყველამ იცის, რომ აქ რაღაცა არა ჩვეულებრივი
ხდება; გრძნობს ამას თვით მომავალი მონა აფიცერ-
ფელდფებელთა, ხედავს ამას მშობელი, ესმის ეს
მთელ საზოგადოებას, ყველამ იცის ეს, მარა თით-
ქმის ყველა დარწმუნებულია, რომ ეს ასეც უნდა
იყოს, ყველამ უნდა დაიცვას „სამშობლო“, ემსა-
ხუროს ხელმწიფეს, რომ ამნაირია „ღვთის და მო-
წყალებ ხელმწიფის კანონი“...

ამნაირია თანამედროვე საზოგადოების შეხედუ-
ლება ჯარის შესახებ და ჩვენ ვეცდებით გამოვარ-
კვიოთ, რამდენათ მართალია ეს, ავხსნათ თუ რას
ემსახურება ჯარი, რა არის სალდათის დანიშნულება,
ამისთვის კი აუცილებლათ საჭიროა გავარჩიოთ მო-
კლეთ თანამედროვე საზოგადოება, თანამედროვე სა-
ზოგადოების სხვა და სხვა ნაწილთა დამოკიდებულება.

I

საკმაოა ოდნავ დავაკვირდეთ თანამედროვე ცხო-
ვრებას, რომ მაშინვე შევნიშნოთ ერთი მოვლენა:
ხალხის უმცირესი ნაწილი არაფერს აკეთებს და ქო-

ნების და სიმდიდრის პატრონი კია; ის მუდამ მოსვენებულია და მიუხედავად ამისა მას ყველაფერი აქვს, აქვს ფული, რაც შეიძლება ბლომით და ამიტომ ის კმაყოფილია, შეუძლია ისარგებლოს ყველა მით, რაც კმაყოფილებას შეადგენს: — კარგი საკმელოთ, კარგი ტანსაცმელით, თეატრებით, ბალებით და სხვა. მეორე ნაწილი საზოგადოებისა, უმრავლესობა, ღარიბი, საკუთრებას მოკლებული დღე და ღამე ოფოს ღვრის, მუდამ შრომობს, მარა მაინც არა გამოდის რა, ის მაინც ბედკრულია, მისი მდგომარეობა მაინც აუტანელია, მას არ აქვს არც რიგირი საკმელი, არც თფილი ტანისამოსი, მან არ იცის რა არის გართობა, წარმოდგენა, მუსიკა, სეირნობა და სხვა. **მუდმივი ტანჯვა და არასოდეს კმაყოფილება** — აი მისი ზვედრი, აი მისი მდგომარეობა!

პირველი ნაწილი, უმცირესობა — ეს ეგრეთ წოდებული შეძლებული ნაწილია საზოგადოებისა ან სხვანაირათ ბურჟუაზია — მრეწველები, მემამულეები, ვაჭრები; მეორე, უმრავლესობა — ეს მშრომელი ხალხია.

შეძლებული ნაწილი საზოგადოებისა — ბურჟუაზია არაფერს აკეთებს და მუდამ კმაყოფილია იმიტომ, რომ მუდამ ძარცვავს, მუდამ ატყავებს მშრომელ ხალხს. მართლაც ვაჭარი და მრეწველი თვითონ ხომ არაფერს აკეთებს, მას მაღაზიები, ქარხნები და ფაბრიკები, გაუხანია, დაუქირავებია მუშები და წლის ბოლოს მილიონობით იღებს მოგებას. საიდან ჩნდება ეს მოგება? ამბობენ ვაჭრობიდანო. ვაჭარი იაცვით ყიდულობს, ძვირათ ყიდის და მოგება იქიდან წარმოდგებაო. ვთქვათ, ეს მართალია. ვთქვათ, გამყიდველს უფლება ეძლევა საქონელი გაყიდოს ექვს აბაზათ, როდესაც ის მხოლოდ მანქანით ღირს, ის

საქართველოს
პარლამენტის
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

მანეთზე აბაზს იგებს. მაგრამ გაყიდვის შემდეგ მანაც ხომ უნდა იყიდოს ახალი საქონელი—და ახლა იმას, ვინც მას საქონელს მიყიდის, მიეცემა უფლება მანეთად საღირალი ექვს აბაზათ მიყიდოს მას და გამოაცალოს ზისი მოგება. ამნაირათ ყოველი საქონლის ფასი აიწვეს ერთ და იმავე ზომაზე და ყიდვა გაყიდვაში ვერავინ ვერაფერს მოიგებს. ისეთი კლასი კი, რომელიც მარტო ყიდის და თვითონ არ ყიდულობს—წარმოუდგენელია. მარა კიდევაც რომ იყოს ამნაირი კლასი, ის ბოლოს და ბოლოს ხელში ჩაიგდება მთელ ფულს, რაც საზოგადოებაში არსებობს და ვაჭრობის გასაგრძელებლათ მას დაჰქირდებოდა ფულის უსარგებლო დაბრუნება მყიდველებისათვის, რომ ამ ფულით მყიდველებმა მისვან საქონელი იყიდონ. ასე რომ ვერც ამ შემთხვევაში გაჩნდებოდა მოგება,—თავისივე ფულის უკან აღება მოგება კი არა, თამაშობაა.

შესაძლებელია, რასაკვირველია, რომ ერთმა საქონლის პატრონმა მეორე მოატყუოს, ძვირათ მიყიდოს იაფი საქონელი, მაგრამ ამ შემთხვევაში ხომ ერთის მოგება მეორის იმდენსავე წაგებას მოასწავებს, და მთელ კაპიტალისტთა გროვას, კლასს, არც მოაკლდება რამე და არც მოემატება. ნამდვილათ კი, ყველამ იცის, რომ მთელი კაპიტალისტთა კლასი მოგებით საზრდოობს და მდიდრდება.

ამნაირათ, მოგება ვაჭრობიდან არ მომდინარეობს. თუ ეს ასეა, მხოლოდ ერთი გზა დაგვრჩა მის ასახსნელათ,—იგი უნდა იბადებოდეს წარმოებაში.

საწარმოოთ კაპიტალისტი ორნაირ საქონელს ყიდულობს: 1) საწარმოო მასალას, ესე იგი ისეთ საქონელს, რომელიც თავის თავათ მეტ ფასს ვერ დაბადებს და იმ ფასშივე უნდა გასაღდეს, რა ფასათაც შეძენილია; 2) ადამიანის სამუშაო ძალას.

ეს უკანასკნელი საქონელი ერთი რამით განიჭრება
სხვა საქონელთაგან. მართალია, მისი ფასი მის ღირ-
ებულებაზეა დამოკიდებული, ესე იგი ერთი დღის
ვადით ამ ძალით სარგებლობა ღირს სწორეთ იმდენ-
ნათ, რამდენათაც ამ ძალის ერთი დღით შენახვა,
მისი აღდგენა შეიძლება; მაგრამ აღამიანის საშრომ
ძალას ის თვისებაც აქვს, რომ მას ახალი ღირებუ-
ლების შექმნა შეუძლია, და ეს ახალი ღირებულება
შეიძლება ბევრათ აღემატოს იმ ღირებულებას, რომელიც
მის ყიდვაში იხარჯება. მაგალითათ, ყოვე-
ლი საქონლის ღირებულება აიწონება მის შესაქმნე-
ლათ საჭირო შრომის რაოდენობით. ვთქვათ, აღა-
მიანის ერთი დღის სამუშაო ძალის საყიდლათ, ესე
იგი, მუშის დღიურ ქირათ საჭიროა ხუთი საათის
შრომით შექმნილი ღირებულება, ესე იგი მანეთი.
მუშამ რომ დღეში ხუთი საათი იმუშაოს, ის ახალ
ღირებულებას შექმნის სწორეთ იმდენს, რამდენიც
მაზე დაიხარჯა და ჩააბარებს კაპიტალისტს. მაგრამ
კაპიტალისტი ამით არ კმაყოფილდება, მან მთელი
დღის ვადით იყდა სამუშაო ძალა და ნება ეძლევა
იმუშაოს იგი ზედმეტი ხანი, ვთქვათ კიდევ ხუთი
საათი. აი, ამ **ზედ-მეტი ხანით** შექმნილი ახალი
ღირებულება, რომლისთვისაც კაპიტალისტს არაფე-
რი დაუხარჯავს, სწორეთ ეს **ზედ-მეტი ღირებუ-
ლება** არის მოგების ერთათ ერთი წყარო. რაც
მეტია ზედ-მეტი დრო, მით მეტი ზედ-მეტი ღირე-
ბულება იშვება მუშის ხელით, მით მეტი მოგება
რჩება კაპიტალისტს. აი რათ უყვართ ასე საოცრათ
კაპიტალისტებს გრძელი სამუშაო დღე. და აი ეს
მუშის ძარღვებიდან ამოწოვილი მოგება ნაწილდება
შემდეგ ყოველგვარ ვაჭარ და მრეწველ კაპიტა-
ლისტთა შორის სარგებლის და პროცენტის სახით,
მიხედვით იმისა, ვის რამოდენი კაპიტალი აქვს. მა-

თი ქონება — საკუთრება ნებას აძლევს მათ ტყავი გააძრონ შეუძლო, უსაკუთრო ხალხს და მათი შრომით, მათი ოფლით შექმნილი აუარებელი სიმდიდრე მისაკუთრონ. საწარმოო იარაღი, ურომლისოთაც დღეს შრომა შეუძლებელია, მისაკუთრებული აქვს ერთ მცირე ჯგუფს, — კაპიტალისტებს. დანარჩენი ხალხი, რომლის ერთად ერთ სიმდიდრეს მისი ხელები და სამუშაო ძალა შეადგენს, იძულებულია ან შიმშილით მოკვდეს და ან ეს თავის სამუშაო ძალა მიყიდოს კაპიტალისტს იმ პირობით, რომ მთელი მისაგან შექმნილი ზედ-მეტე ღირებულება კაპიტალისტს დარჩეს. შრომის და კაპიტალის ინტერესები ერთმანეთს ერთიანათ ეწინააღმდეგებიან. აი ძირითადი წინააღმდეგობა თანამედროვე საზოგადოებაში, აი წყარო მასში ატეხილ სოციალური წინააღმდეგობისა.

ამნაირათ თანამედროვე საზოგადოება ორ ნაწილათ განიყოფება: ერთი მხრით დგას მყვლეფელი ბურჟუაზია, მეორე მხრით გაყვლეფილი მუშათა კლასი და ამ ორ ნაწილ, ორ კლასს შორის ბრძოლა აუცილებელია. მუშათა კლასს სურს, და სრულიად სამართლიანათ, თავი დაადწიოს ბურჟუაზიის კლანჭებს: ის ებრძვის მრეწველებს, მემამულეებს, ვაჭრებს, ის მოწადინებულია შეამციროს ბურჟუაზიის ყვლეფა და ბოლოს სრულიად მოსპოს მისი არსებობა. ამისათვის მას სურს ჩამოართვას ბურჟუაზიას საწარმოო იარაღი და საზოგადო კუთვნილებათ გადააქციოს, რომ ამნაირათ შრომის ნაყოფი მშრომელს რჩებოდეს სრულიათ და არა მწარმოებელს. სამაგიეროთ ბურჟუაზია ცდილობს შეირჩინოს სამუდამოთ საკუთრება და ბატონობა. ამისთვის ყოველ ღონეს ხმარობს, ითას ნაირ ხერხს იგონებს ის.

II

ამნაირი დანაწილება საზოგადოებისა მარტო ჩვენში როდია, ანაირადვე დანაწილებულია საზოგადოება თითქმის მთელ დედა მიწის ზურგზედაც, მათ შორის ევროპის განათლებულ სახელმწიფოებშიაც. მარა ჩვენშია ერთი ძალა, რომელსაც ხალხის ბედ-იღბალზე ძლიერ დიდი გავლენა აქვს. ეს არის რუსეთის თვითმპყრობელი მთავრობა, რუსეთის თვითმპყრობელი ხელმწიფე. ვინ არის ის? რას წარმოადგენს რუსეთის მთავრობა?

რუსეთს მართავს ხელმწიფე, რომელსაც თვითმპყრობელს უწოდებენ, რადგანაც ის მარტო-მარტო განაგებს ქვეყანას, მარტო მას უპყრია ხელში მართვა გამგეობის საქმე. მას შეუძლია მართოს ისე, როგორც მას სურს, ის პასუხს არავის აძლევს თავის მოქმედებაში. მას შეუძლია ვინც უნდა გაროზგოს, ჩამოახრჩოს, სატუსალოში დააღოს, ციმბირში გადასახლოს. მას უფლება აქვს მთელი ჩვენი ქონება გადასახადის სახელით წაგვართვას, სრულიათ მიისაკუთროს. ამნაირია მისი უფლება! მას ყველაფრის უფლება აქვს და ის მართლაც ძლიერ სარგებლობს თავის მდგომარეობათ. ყველას სურს მოსვენებულათ, კმაყოფილათ იცხოვროს. სურს ეს რასაკვირველია რუსეთის ხელმწიფესაც! რომ კმაყოფილათ იცხოვრო ამისათვის თანამედროვე პირობებში საჭიროა ფული, რაც შეიძლება ბლომათ და რუსეთის თვითმპყრობელი მეფეც იღებს და იღებს: მან დაადგო სხვა და სხვა გადასახადი მშრომელ ხალხს: ჯერ **პირდაპირი სახელმწიფო გადასახადის** სახელით, უფრო კი **არა პირდაპირი გაშვებისა**, აკაციზისა, ღერბისა და სხვა სახელით. ამისთვის რუსეთში ყოველი საქონელი დაბაჟებულია, ყოველივე საქონელს „აკციზი“ აკვრია, ყოველ ფეხის გადად-

გმაზე გადასახადს გახდევინებენ. თქვენ გსურთ ნავ-
თი იყიდოთ, გადასახადს იხდით, თუმცა ისე, რომ
თქვენ ვერც კი ატყობთ, რადგანაც თქვენ გგონიათ
ვაჭარი მახდევინებსო. მარა საკმაოა ოდნავ ჩაუ-
ფაქრდეთ, და დაინახავთ, რომ ეს ასე როდია. ფუ-
თი ნავთი ქ. ბათუმში, სადაც სააქციზო გადასახადი
არ არსებობს, ექვს-ათ შაურათ იყიდება, სხვაგან კი
1 მ. 20 კ. 1 მ. 50 კ. იყიდება ეს „აქციზის“
გამო, რომელიც სრულიად რუსეთის მეფეს შიამქვს.
თქვენ გსურთ მარილი იყიდოთ — გადასახადი უბო-
ძეთ რუსეთის თვითმპყრობელ ხელმწიფეს. თქვენ
გაიძულებენ სასამართლოს თხოვნით მიმართოთ რომ-
ელიმე ჩინოვნიკის ბოროტ მოქმედების წინააღმდეგ,
გადასახადი მიართვით ნიკოლოზ მეორეს სხვა და
სხვა შარების საშვალეებით... და ასე ყოველი ფე-
ხის ნაბიჯზე, რამდენ ფეხს გადადგამთ, სულ ახალი
და ახალი გადასახადი. რუსეთის თვითმპყრობელმა
მეფემ ისე მოაწყო საქმე, რომ ჩვენ მუდამ ვიხდით
და ვერაოდეს ვერ ვატყობთ. ამ ნაირად რუსეთის
ხაზინაში შედის თითქმის ორი ათასი მილიონი მა-
ნეთი. ხელმწიფემ საშვალეება იშოვნა კმაყოფილად
და მოსვენებით იცხოვროს. და მართლაც ის მუდამ
განცხრომაში ატარებს დროებას!.. ის კი, თუ რა
ხდება დაბლა, რომ შიმშილით იხოცება მილიონი
გლეხი, მილიონი მუშა, რომ გადასახადი წელში
გვწყვეტს, რომ ყოველ ფეხის გადადგმაზე ბოროტ-
მოქმედებას ვიტანთ, ყოველივე ეს მას ფეხებზე კი-
დია, ეს სრულიადაც არ აწუხებს, ჩვენზე ის არა-
სოდეს არ ზრუნავს.

არ ზრუნავს იმიტომ, რომ ეს სრულიადაც არ
სჭირია მას და აზისთვის პასუხსაც ვერაფერს მოსთ-
ხოვს. ამიტომაც არის, რომ თითქმის მთელი გადა-
სახადს თავისდა სასარგებლოთ ხარჯავს: ჩვენი გადა-

სახადით ქეიფში, ლხინში და გარყვნილებაში ატარებს მთელ სიცოცხლეს და რომ ხალხმა არ შეიტყოს ეს, ან თუ შეიტყო, ვერ შესძლოს მოსპოს მისი ბატონობა, გაანადგუროს მისი არსებობა, ის, რუსეთის თვითმპყრობელი ხელმწიფე სხვა და სხვა საშვალეობას ხმარობს: ის უკრძალავს ჟურნალ გაზეთობას თავისუფლათ ლაპარაკს, ამისთვის მას ყოველგან თავის ჩინოვნიკები ყავს დაყენებული, რომლებიც თვალს ადევნებენ ყველაფერს, რაც კი დასაბეჭდათ მზადდება და უკრძალავენ ხალხის კეთილის მსურველთ კრინტის დაძვრას, უსამართლობის, კარცვა-გლეჯის მხილებას. ხალხის ფულებით სხვა და სხვა მოხელეებს ქირაობს: ჩვენი სისხლით და ოფლით ნაშოვნნი ფულით მას მილიონი ჯაშუშები ყავს დაქირავებული ჩვენსავე სადევნელათ, ბნელსა და ნოტიო ციხეებს აშენებს ჩვენდა დასამწყვდევათ და სხვა. და ყველა ეს იმიტომ, რომ შეიტყოს ვინ იბრძვის მის წინააღმდეგ, ვის სურს მოსპოს მისი ბატონობა და ხალხს ბედნიერება არგუროს... და როცა შეიტყობს, ცივსა და ნოტიო ციხეებში დააპაპობს მათ, შორეულ ციმბირში გადაასახლებს, კატორღაში გაგზავნის, ჩამოახრჩობს კიდევაც. აი რას წარმოადგენს რუსეთის თვითმპყრობელი მთავრობა! მისი მიზანია ხალხი გაატყაოს და რომ ეს არ შეიტყოს ხალხმა, ის ცდილობს ხალხის დამონებას მღვდლების ქადაგებით, ყველა პატიოსანი კაცის დატყვევებით, პოლიციელების მუშტებით, ყოველნაირი თავისუფალი მოქმედების — წერის, ლაპარაკის, აზროვნების, სინიღისის — აკრძალვით.

ამნაირათ ჩვენ, მშრომელ ხალხს, ორი მტერი გვეყავს: ერთი ბურჟუაზია — მრეწველები, მემამულები, ვაჭრები, რომელნიც ისაკუთრებენ ჩვენ შრომას, რომელნიც ჩვენი შრომით მდიდრდებიან და

მეორე — რუსეთის თვითმპყრობელი მთავრობა, სრულ-
ლიათ რუსეთის ჯალათი — თვითმპყრობელი ხელმწი-
ფე, რომელიც სულს გვხდის გადასახადით და თვი-
თონ განცხრომაში ატარებს ცხოვრებას. და რომ
შეირჩინონ ამნაირი მდგომარეობა, რომ შეირჩინონ
თავიანთი ბატონობა, ამისათვის საჭირო იყო და
არის სხვა და სხვა საშვალეობა და ამ საშვალეობათა
შორის ჯარს უპირველესი ადგილი უჭერია.

III

ჩვენ მუდამ გვეუბნებიან ჯარი, სალდათი საჭი-
როა „სამშობლოს“ დასაცველათ სხვა და სხვა გა-
რეშე და შინაურ მტერთაგანო. ვინ არის ეს „გა-
რეშე“ მტერი? ჩვენ გვეუბნებიან, ეს გარეშე მტერია
სხვა და სხვა სახელმწიფოებიო, — ინგლისი, გერმანია,
ავსტრია, საფრანგეთი, ჩინეთი და სხვა. მართალია
მერე ეს? ამას ჩვენ ახლავე გამოვარკვევთ

შველა ეს სახელმწიფოები, რომელიც ჩვენ ჩა-
მოვთვალეთ, შედგება ორი მთავარ ნაწილისაგან:
ცალ მხრით მშრომელი ხალხი დიკას, მეორე მხრით
ბურჟუაზია, რომელსაც მართო სიმდიდრე კი არა,
ქვეყნის მართვა გამგეობაც ხელში აქვს ჩავარდნი-
ლი. ყოველგან ხალხსა და ბურჟუაზიას შორის ბრ-
ძოლაა ატეხილი, ყოველგან ბურჟუაზია სარგებ-
ლობს მთავრობის ძალით, რომ ჩააქროს მუშათა
მოძრაობა, გაიდგილოს მშრომელი ხალხის სის-
ხლის წოვა. ჩვენ რიამ ამ მხრით შევხედოთ საქმეს,
რასაკვირველია, მაშინ ამ სახელმწიფოების მთავრო-
ბებთან ბრძოლა სასურველი და სამართლიანი იქნე-
ბოდა; ეს ბრძოლა მთელი ქვეყნის პროლეტარიატს
— მშრომელ ხალხს დიდ სამსახურს გაუწევდა კაპი-
ტალისტთა მონობისაგან თავის დასახსნელათ. მაშინ
ჯარი მართლა ხალხის მტრების წინააღმდეგობას

შეასრულებდა. მაგრამ რუსეთის მთავრობა, საქმეს სულ სხვანაირათ უყურებს. იმ სახელმწიფოებს შიგნით ატეხილ ბრძოლის დროს ჩვენი მთავრობა თავის დღეში ჩაგრულთ არ მიშველვებია, ერთი ომი არ აუტეხია მათ დასაცავათ. პირ იქით, ის მუდამ მხარს უჭერს მჩაგვრელთ და ამაგრებს ევროპაში რეაქციას — აფერხებს ხალხის წინსვლას.

მაშ რათ გვეთითებს რუსეთის მთავრობა ევროპის მთავრობებზე, როგორც „გარეშე მტრებზე“, რათ სჭირდება მათი საწინააღმდეგო ჯარი? ამის მიზეზი სულ სხვა რამეა.

შოველ სახელმწიფოში ბურჟუაზია ცდილობს თავის საქონელს რაც შეიძლება დიდი გასავალი, ბაზარი უშოვოს. ის არ კმაყოფილდება მხოლოდ იმ გასავალით, რომელიც მის სახელმწიფოს შიგნით იშოვება, შინაგანი ბაზრით. მას სურს სხვა სახელმწიფოებშიაც იშოვოს შესავალი, რომ იქაც თავის საქონელი გაასაღოს და მოგება აიღოს, მას სურს გარეთა ბაზარიც იშოვოს. ვისაც მეტი ჯარი, მეტი ძალა აქვს ის უფრო ადვილათ იშოვის სხვა ქვეყნებში ვაჭრობის უფლებას. ჯარის საშვალეებით მას შეუძლია რომელიმე სახელმწიფოს მის საზღვრებში თავის საქონელი შეაშვებინოს; შეუძლია სხვა სახელმწიფოს ბურჟუაზიას, თავის მეტოქეს, იქ ვაჭრობაზე ხელი ააღებინოს. აი სწორეთ ამ მიზნისთვის, რუსეთის ბურჟუაზიის ინტერესების დასაცველათ, მისთვის ბაზრის საშოვნელათ დანიშნულია რუსეთის ჯარი.

რუსეთის თვითმპყრობელი მთავრობა, რომელიც სხვა სახელმწიფოს მთავრობას ძმურათ მხარს უჭერს, როდესაც ესენი ხვრეტენ და ჟლეტენ მუშა ხალხს, მჩაგვრელთ წინააღმდეგ ამდგარს, — რუსეთის თვითმპყრობელი მთავრობა ამავე მთავრობებს მეტოქეო-

ბას უწევს და ომს უცხადებს, როდესაც საქმე ბურჟუაზიისათვის ბაზრის მოპოვებაზე მივა. მხოლოდ ამ შემთხვევაში ის სხვა სახელმწიფოების მთავრობებს „გარეშე მტერს“ უძახის და გაჰყავს მათ წინააღმდეგ თავისი ჯარი. სწორედ ამ მიზნით, — რომ ვაჭარ-მრეწველ-მემამულეთა უშოვოს რაც შეიძლება მეტი და კარგი ბაზარი, — ებრძვის რუსეთის სხვა და სხვა სახელმწიფოებს, როგორც, მაგალითათ, 1899-1900 წელს ებრძოდა ჩინეთს; და იმისთვის, რომ „მოწყალე“ ხელმწიფემ დაიცვას ჩვენი მტერი ბურჟუაზია, ჩვენ იძულებული ვართ სული დავლით შორეულ ჩინეთში, ოთხი წელი ყაზარმებში გავატაროთ, მოვიტმინოთ აფიცერთა და ფელდფებელთაგან ცხვირ-პირში ცემა ტყეპა და ლანძღვა-გინება.

მს რომ ასე არ იყოს, ჯარის დანიშნულება რომ ბურჟუაზიისათვის ბაზრის შოვნა არ იყოს, — განა სამშობლოს დასაცველათ საჭიროა ხუთი მილიონი ჯარი, როგორც ეს რუსეთის ხელმწიფეს ყავს? უთუოდ ბევრს გაუგონია, ან კიდევაც ახსოვს, რომ უკანასკნელ ომობის დროს თათრებთან, ჩვენში იყო ეგრეთ წოდებული „მილიცია“ ესე იგი ღროვებითი ჯარი, რომელიც შედგებოდა ახალგაზდებისაგან, რომელთაც არავითარი გაწრთვნა, არავითარი მომზადება არ ქონებიათ: მათ არ დაუყვიათ ყაზარმებში ოთხი და ხუთი წელიწადი, არ მოხვედრიათ ფელდფებელთა მუშტები, მათ არ გაუგონიათ აფიცერთაგან უშვერი სიტყვებით ლანძღვა-გინება და მიუხედავად ამისა მილიცია საუკეთესო ნაწილი იყო რუსეთის ჯარის და, თუ არ მილიცია უთუოდ ბათუმი, ციხისძირი და სხვა ადგილები ეხლაც ოსმალების ხელში იქნებოდა. სჩანს სამშობლოს დაცვა შესაძლებელი ყოფილა ისედაც, რომ კაცმა ოთხი და

ხუთი წელიწადი ყაზარმებში არ გაატაროს; შესაძლებელი ყოფილა ისეც, რომ ფელდფეხელთა მუშტებმა ყბები არ დაუმტვრიოს სალდათებს, და შეიძლება არა თუ ნაკლებ—უკეთესადაც. რომ ეს ასეა, კარგათ იცის რუსეთის მთავრობამაც და თუ სხვას გვეუბნება,—მხოლოდ თვალის ასახვევით, ჩვენდა მოსატყუებლათ გვეუბნება. ჯარის დანიშნულება, როგორც ვთქვით **ბურჟუაზიის ინტერესების დაცვა, მათთვის ბაზრის მომწოდება**. ეს ერთი მხრით. მაგრამ ამავე გარემოებას მეორე, კიდევ უფრო მთავარი მიზეზიც აქვს. აუარება ჯარი, ისეთი სალდათებისაგან შემდგარი, რომლებიც რამდენიმე წლის ვადით ხალხს დაშორებული არიან და სამხედრო დისციპლინით მაშინათ არიან ქცეულნი—ამნაირი ჯარი რუსეთის თვითმპყრობელ მთავრობას და ბურჟუაზიას სჭირდებათ უმთავრესაო „შინაურ მტრებისაგან“ თავის დასაცველათ.

შინ არის ეს „შინაური მტერი“, როგორც ხშირად ამბობს თვით მთავრობა? ეს ის ხალხია, რომელსაც უკანასკნელ სისხლის წვეთს სწოვს ბურჟუაზია და რუსეთის მთავრობა, ხალხის ის ნაწილია, რომელის ჯიბიდან ამოდის მთელი სახელმწიფო ხაზინა, რომელიც იხდის ყოველი ფეხის გადადგმაზე და მაინც ვერ აძლებს გაუმადლარ თვითმპყრობელ მთავრობას, ხალხის ის ნაწილია, რომელიც მუდამ შრომობს, რომ მით გაამდიდროს ბურჟუაზია, რომელიც ქმნის როტშილდებს, ადელხანოვებს, მანთაშოვებს და მათგვარების სიმდიდრეს და თვითონ შიშხილის მსხვერპლი ხდება, უკიდურეს სიღარიბეში ღვეს ბედკრულ სულს. ეს კი ჩვენ ვართ, ჩვენ, დღიური მუშები და გლეხები, ჩვენ მშრომელი ხალხი, მუშათა კლასი. აი სწორედ მშრომელი ხალხის წინააღმდეგ სჭირია რუსეთის თვითმპყრობელ მთავ-

რობას ჯარი, სკირია იმისთვის, რომ ჩვენ ჯარს საშვალებით თავხარი დაგვეცეს, სიცოცხლეს გამოგვასაღმოს, როცა ჩვენ წინააღმდეგობას უცხადებთ მთავრობას და ბურჟუაზიას, როცა ჩვენ ვებრძვით რუსეთის თვითმპყრობელ მთავრობას და სისხლის მწოველ ძუქთა'ორა ბურჟუაზიას.

მსრომ ასეა, უთუოთ დაგვეთანხმება ყველა, ვინც ოდნავ დაკვირვებია ჩვენ ცხოვრებას. უთუოთ ყველა ამხანაგს გაუგონია, ან თვითონ უნახავს, თუ რა მოხდა 1902 წელს ქ. ბათუმში. მუშებმა გაფიცვა მოახდინეს და ეს საკმარისი იყო, რომ მთავრობას „ბუნტი“ გამოეცხადებია და მუშების წინააღმდეგ ჯარი გამოეყვანა; და როცა ჩვენი ამხანაგები ყაზარქებს მიადგენ, საცა ისხდნენ სრულიათ უკანონოთ დატუსაღებული ამხანაგები და თხოულობდნენ მათ განთავისუფლებას, უბრძანეს ჯარს და სალდათების ტყვიამ იქვე გამოასაღმა სიცოცხლეს ცამეტი ჩვენი ამხანაგი და რამდენიმე დაჭრა. 1899 წელს ქ. რიგაში მაისში დემონსტრაციები მოხდა, რომელიც რამდენიმე დღეს გაგრძელდა, და შემდეგ გაფიცვები დაიწყო. ამ დემონსტრაციების დროს პოლიციის ზედამხედველმა ესროლა ხალხის ბრბოს და ორი მუშა დაჭრა და შემდეგ, როცა მუშებმაც მოინდომეს წინააღმდეგობა გაეწიათ, ჯარმა, რომელიც მათ წინააღმდეგ გამოიყვანეს, იქვე გამოასაღმა სიცოცხლეს ასიოდე მუშა და რამდენიმე დაჭრა. 1901 წელს რუსეთის ბევრ ქალაქებში, როგორც ხარკოვში, კიევში, მოსკოვში, პეტერბურგში და სხვა, თებერვლისა და მარტის განმავლობაში დემონსტრაციები მოხდა მთავრობის საწინააღმდეგოთ და ამ დემონსტრაციების დროს მუშებისა და სტუდენტების სისხლით შეღებეს დედამიწა. იმავე წელს პეტერბურგში გაფიცვა მოხდა იბუხოვის ზავოდში

და კიდევ იმავე ჯარმა რამდენიმე მუშა სრულიად გამოაცალა სიცოცხლეს და რამდენიმე დაჭრა. 1902 წელს ხარკოვის და პოლტავის გუბერნიებში გლეხებმა „აჯანყება“ მოახდინეს მემამულეთა წინააღმდეგ და შეშინებული მთავრობა როტას როტაზე გზავნიდა, პოლკზე პოლკს უმატებდა აჯანყებულთ დასამშვიდებლათ, და „ქრისტეს მოყვარე მხედრობამ“ მრავალი გლეხი გამოასალმა გაჭირებულ სიცოცხლეს, სალდათების ტყვიამ ბევრი მშრომელი აღამიანი დაიხსნა შიმშილით სიკვდილისაგან.

ამისთანა მაგალითები ბევრია რუსეთის ისტორიაში. რამდენ ფეხს გადადგამთ, იმდენ სალდათის ხიშტს წააწყდებით, რამდენ ძარცვა-გლეჯის წინააღმდეგ ბრძოლას მოესწრებით, იმდენ სალდათების მიერ გააჩვენებულ სისხლის ნორვეის მოწამე გახდებით. ყოველივე ბრძოლა თავისუფლებისათვის სალდათების როტებით იქცეულია, ყოველივე გუნდი ხალხისთვის მებრძოლთა სალდათების ტყვიით იხრისება. ჯარი — ეს ნამდვილი ჯალათია თავისუფლებისა, თავისუფლების პირველი დამთურგნელია, ჯარი ძარცვა-გლეჯის უპირველესი დარაჯია.

მართლაც და ვინ არ იცის, რომ მუშა გაჭირვებულია, ის ნახევრათ მშიერ-მწყურვალეა და წარმოიდგინეთ ის შეებრძოლა თავის მტარვალს, ის შეებრძოლა თავის ხაზეინს, რომელმაც მოინდომა ის ორიოდ გროშიც, რომელსაც აქამოდე აძლევდა მუშას, უკანვე დაიბრუნოს სხვა და სხვა ჯარიმებით, სხვა და სხვა სასჯელით. მუშას სიმშვილისაგან სიკვდილი მოეღოს და რომ ეს არ მოხდეს იძულებულია შეებრძოლოს თავის სისხლის მწოველ ხაზეინს და ის ებრძვის. ის არავის არაფერს არ უშავებს, მას არ დაუბრუნებია „საზოგადო წესიერება“, მას არ უხმარია არავითარი წინააღმდეგობა.

მიუხედავად ამისა მოდის ჯარი, რომელსაც უბრძანა ძლევამოსილმა მთავრობამ, მოდის ჯარი და უბრძანებს მუშებს დანებდნენ თავის ხაზეინს, დაემორჩილონ მის მოქმედებას; ის ყოველ ღონისძიებას ხმარობს აიძულოს მუშები, უკან წაიღონ თავიანთი მოთხოვნილებები. თუ მუშებმა ვერ მოითმინეს ამნაირი უკანონობა, თუ მათ მოითხოვეს ამხანაგების განთავისუფლება, ან თუ კრება გამართა თავიანთი მდგომარეობის გამოსარკვევად, მათ უბრძანებენ დაიშალონ, და აუთუ ეს არ მოხერხდა, მუშებმა ეს არ ისურვეს, ან ეს შეუძლებელი დარჩა, ჯარი თოფს მიმართავს, სალდათს უბრძანებენ ესროლონ და ისიც ესვრის თავის ძმას, თავის ამხანაგს, იქვე ასაღმებს სიცოცხლეს.

შინ არ იცის, რომ გლეხი უკიდურეს მდგომარეობაშია! წარმოიდგინეთ მას არ აქვს რით გადიხადოს სახელმწიფო გადასახადი, არ შეუძლია აძლიოს მემამულეს მთელი ნახევარი წლიური მოსავალისა. მთავრობა სრულიადაც არ იკვლევს ამის მიზეზებს, მისი მიზანია აიძულოს ხალხი დაემორჩილოს ყოველნაირ განკარგულებებს, და ის სოფლებში ეკზეკუციას აყენებს, სალდათების როტებით ავსებს სოფლებს. სალდათს, რომელმაც აფიცერთა ცემა-ტყევის გამო დაჰპარგა ყოველნაირი ადამიანური ღირსება, ჩირადაც არ უჩანს მისი ძმის წვა-დაგვა; ის მზათ არის მთავრობის ბრძანებისამებრ ყოველი გლეხი, დიდი და პატარა, ქალი და კაცი თავისი თოფის ხიშტზე ააგოს, ტყვიით გაუგმიროს გული. ის მზათ არის და ყველა ამას ასრულებს, სოფლიდან სოფელში გაისმის სალდათების თოფის სროლა, დაქრილთა გულშემზარავი გმინვა, ნათესავ-მშობელთა წივილ-კივილი.

სტუდენტებმა ვერ მოითმინეს მუდმივი გაქეღვა ადამიანური ღირსებებისა, ისინი შეიკრიბნენ, რომ წინააღმდეგობა განაცხადონ, ან ქუჩებში დემონსტრაცია მოახდინეს, მაშინვე ჩნდება ძლევა-მოსილი ჯარი და იგივე დაჭრილ-მოკლულები, იგივე ცხენებით დაჯექნა, იგივე გასისხლიანებული პირისახე და სხვა.

ფინლიანდიელებს წაართვა მთავრობამ ყოველნაირი თავისუფლება. წეს-რიგის, კანონიერების მაგიერ თავისი ძლევა-მოსილი ღენერლები ჩააყენა, რომელთაც არ გააჩნიათ არც კანონი და არც სამართალი. ფინლიანდიელები წინააღმდეგობას უცხადებენ, ისინი საჯაროთ კიცხავენ რუსეთის თვითმპყრობელ ჯალათს ნიკოლოზ მეორეს, და ჩნდება იგივე ჯარი, რომელიც სისხლის ტბას აყენებს, თოფის კონდახებით „ამწვიდებს“, მათრახებით თავს უზობს, ცხენებით ჯექნის უიარაღო ბრბოს.

პი რა არის ჯარის დანიშნულება, აი რას ემსახურება სალდათი, და მართლაც საკმაოა მოვიგონოთ ყოველი გაფიცვა მუშებისა და გლეხებისა მწარმოებელთა და მემამულეთა წინააღმდეგ, ყოველი ბრძოლა მთავრობის ძარცვა გლეჯის წინააღმდეგ, როცა ის, რუსეთის თვითმპყრობელი მთავრობა მზათაა ყოველი გაფიცული მუშა, ყოველი გაფიცული გლეხი, ყოველი მეგრძოლი სალდათების ტყვიის მსხვერპლი გახადოს. საკმაოა მოვიგონოთ 1825 წ., როცა აჯანყებულ დეკაბრისტების *) წინა-

*) 1812 წელს საფრანგეთის იმპერატორი ნაპოლეონი ეომებოდა რუსეთს, ნაპოლეონმა პირველათ გაიზარჯვა და აიღო რუსეთის მაშინდელი სატახტო ქალაქი მოსკოვი. მარა მას მოასწრო აქ რუსეთის ცივმა ზამთარმა. სიცივეს მიუჩვეველი ჯარი გაქი-

საქართველოს
პარლამენტის
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

აღმდგე, — რომელთაც სურდათ მოესპოთ თვითმპყრობელობა და ხალხისთვის თავისუფლება მიენიჭებიათ, — მოვიგონოთ, რომ დეკაბრისტების წინააღმდეგ მთავრობამ მთელი პოლკები გამოიყვანა, და ამნაირათ ერთი პოლკი მეორეს ესროდა, ჯარი ერთი მეორეს ჟღეტდა (ჩვენ ვიცით, რომ დეკაბრისტების დიდი უმრავლესობა ჯარის კაცებისაგან შესდგებოდა), მოვიგონოთ ეს და ათასი სხვა ამისთანა შემთხვევები და ცხადი იქნება, რას წარმოადგენს ჯარი, ვის ინტერესებს იცავს ის!

რებაში ჩავარდა, თანაც მცხოვრებლები არ აძლევდნენ მოსვენებას და ესხმოდნენ თავს. ნაპოლეონი იძულებული იყო ზამთარშივე დაეტოვებია მოსკოვი და დაბრუნებულიყო საფრანგეთში. მას უკან გამოუდგა რუსეთის იმპერატორი თავისი ჯარით, რომელსაც სიცივე ვერაფერს აკლებდა, რადგანაც შეჩვეული იყო, ნაპოლეონის ჯარი კი უმოწყალოთ იჭლიტებოდა სიცივისაგან და რაც სიცივისა ვერ დააკლო ის რუსეთის ჯარმა შეუსრულა. ამნაირათ დამარცხებული ნაპოლეონი შევიდა საფრანგეთში და შეჰყვა რუსეთის მხედრობაც. იქ ნაპოლეონს შინაური არეულობა დახვდა: ხალხი აჯანყებული იყო მისი, ნაპოლეონის თვითმპყრობელობის წინააღმდეგ, ის ჩამოაგდეს მაშინ ტახტიდან და საფრანგეთში რესპუბლიკანური მმართველობა აღადგინეს.

ამნაირათ რუსეთის მხედრობა (იგულისხმე აფიცრები) გაეცვნენ რესპუბლიკანური მმართველობის წესებს და მოეწონათ ძრიელ. როდესაც დაბრუნდნენ სამშობლოში, მათ მოინდომეს აქაც რესპუბლიკის დაარსება. 1825 წ. დეკემბერში მოახდინეს აჯანყება, მაგრამ დამარცხებულ იქმნენ მეფის მომხრე ჯარისაგან. იმათ უწოდებენ დეკაბრისტებს.

შენიშვნა ასოთამწყობისა

IV

ჯარის დანიშნულება, როგორც უკვე ვთქვით რუსეთის თვითმყრობელი მთავრობის და ბურჟუაზიის დაცვაა, ჩვენ, მუშათა კლასის წინააღმდეგ; მისი მიზანია ხელი შეუწყოს ჩვენ მუდმივ დაჩაგრას გაბატონებულ კლასთაგან. ახლა ვიკითხოთ **306 ინახავს ჯარს, 306 ასაზრდოებს მას?** ჩვენ ვთქვით, რომ გადასახადი ჩვენი ჯიბიდგან ამოდის, მთელი სახელმწიფო გადასახადი ჩვენ გვაწევს კისერზე, რადგანაც მთავრობამ სხვა და სხვა არა პირდაპირი გადასახადების საშუალებით ძრიელ კარგათ მოახერხა შეძლებული ნაწილი საზოგადოებისა — ბურჟუაზია, — თითქმის სრულიად გაეთავისუფლებია გადასახადებისაგან.

და ამ გადასახადის კარგათ მოზდილი ნაწილი, თითქმის ოთხასი მილიონი მანეთი ჯარზე იხარჯება; ჩვენი ნაოფლარით რუსეთის მთავრობა ჯარს ინახავს, რომ სალდათების ტყვია დაგვიშინოს, სალდათების როტებით დაგვიმონოს, როცა შევებრძოლებით მას, ან გაუმაძღარ ბურჟუაზიას, — საჭიროების დროს წელში გაგვტეხოს, რომ ხელიდან არ გაუსხლტეს გამდიდრების წყარო, რომ ჩვენ თავისუფლება არ მოვიპოვოთ. ამნაირათ ჩვენვე ვინახავთ ჯარს ჩვენდა საწინააღმდეგოთ; ჩვენი ოფლით ნაშოვნი ფული ჩვენდა საწინააღმდეგოთვე იხარჯება, ჩვენი გროშები ხელს უწყობს ჩვენ დამონებას.

თუ ჩვენი ფული ასაზრდოებს ჯარს, ვინ აძლევს საჭირო კაცებს, ვისგან შესდგება ჯარი? შეიძლება რუსეთის მთავრობისაგან? არა. შეიძლება ბურჟუაზიისაგან? არა და არა. აბა დავაკვირდეთ ცხოვრებას, გავითვალისწინოთ ჩვენი კანონები ამ მხრით!

ჩვენი კანონმდებლობის თანახმათ საბევრო ვალ-

დებულობისაგან — სალდათობისაგან თავისუფალია უპირველესათ სამღვდელოება და ზოგიერთი ჩინოვნიკობა. გარდა ამისა ყველა მას, ვისაც განათლება მიუღია — შეღავათი ეძლევა, ასე რომ, ხშირათ ერთს წელს მსახურებს ოთხი წლის მაგიერ, რომელიც ყოველმა უსწავლელმა უნდა იმსახუროს. მარა სწავლა განათლების მიღება ყველას ხომ არ შეუძლია, ამისთვის ფულია საჭირო, რომელიც ჩვენ არ გვაქვს, რომელიც ბურჟუაზიის კუთვნილებას შეადგენს. ამნაირათ ბურჟუას ყოველთვის შეუძლია სწავლა-განათლების საშვალეებით საბევრო ვალდებულება არაერთ მიიჩნიოს, ოთხი წლის მაგიერ მხოლოდ ერთი იმსახუროს. ამასთან იმას იმ ერთი წლის განმავლობაშიაც ათასნაირი შეღავათი ეძლევა, ის თავისუფალია ყოველივე ძნელი სამუშაოსაგან, ის მარტო კანცელარიებში ხელის მოწერით ასრულებს სამსახურს, როცა ჩვენ, მშრომელი ხალხის წარმომადგენელი, ოთხი წლის განმავლობაში თოფის თრევით, დარაჯობით, აფიცერთა და ფელდფებელთაგან ყოველ წამში ლანძღვა-გინების მოსმენით, ცხვირპირში მუ შტემის ცემით სულს ვღაფავთ ყაზარმებში. თან ბურჟუაზიას ფულის წყალობით შეუძლია სრულიათაც გადიძროს თავიდან ეს მძიმე უღელი. ამისთანა მაგალითები ხომ საძებნელიც არაა, ჩინოვნიკობის არსებობა ამის დასამტკიცებელ საბუთს ხომ ყოველთვის გვაძლევს, იმ ჩინოვნიკობის, რომელთა მექრთამეობა საზღაპრო გახდა, რომელიც ხატებსაც კი აცლის ძვირფას თვალეებს, რომელიც რკინის გზის რელსებს იპარავს და სხვა.

ამაირათ სამხედრო ბეგარა, სალდათობა ბურჟუაზიას არაერთ უჩანს, ის ან სრულიათ თავისუფალია, ან, უკიდურეს შემთხვევაში, ათასნაირ შეღავათებით არის დაცული, ასე რომ, მთელი სიგრძე

საგანით რუსეთის თვითმპყრობელმა მთავრობამ ეს ყველაზე უფრო მძიმე — „სისხლით“ გადასახადიც მუშათა კლასს დაადგა კისერზე.

რუსეთის თვითმპყრობელი ხელმწიფე და ბურჟუაზია არა თუ მდიდრდებიან ჩვენი მარჯვენით, ჩვენი ნაოფლარის მისაკუთრებით, მათ გვაიძულებს ჩვენი სისხლით დავიცვათ მათ მიერ ჩვენი ძარცვა-გლეჯა, მათი ბატონობა, მარა ჩვენ, რომ ეს არ შევიტყოთ, სალდათმა რომ ვერ მიხვდეს, თუ ვის ემსახურება ის, ამიტომაც უვირიან „სამშობლოზე“, ამიტომაც ჩაგვძახიან „სამშობლოს დაცვას“. და მართლაც სალდათი იცავს ბურჟუაზიის „სამშობლოს“, იცავს მის ქონებას, მის სისხლით შეღებილ ქონებას მშრომელი ხალხის — მისივე მოძმეთა და თავისთავის წინააღმდეგ. ეს უნდა ბურჟუაზიას, ეს არის მთავრობის მიზანი. გახრწნილი და გარყვნილი ის მუდამ შიშშია, ვაი თუ დღეს, ან ხვალ მშრომელმა ხალხმა პასუხი მომთხოვოს ჩემს ძარცვა გლეჯაში და ამიტომ ამრავლებს ის გულმოდგინეთ ჯარს, ამ ერთათ ერთ საშვალებას ბატონობის შესარჩენათ.

ამიტომაც ხდება, რომ გამოაცლიან ოჯახს მუშას, გლეხს, სწორეთ იმ დროს, როცა აი ეს არის შედის ცხოვრებაში, უნდა იგემოს ცხოვრების სიმწარ-სიტკბოება, უნდა ოჯახობას მოეკიდოს; გამოაცლიან მაშინ, როცა ის ჯერ კიდევ არ დაკვირვებია თავის მდგომარეობას, როცა მისი მოტყუება ძრიელ ადვილია; გამოაცლიან იმ დროს და ატყუებენ მას ყოველი ფეხის გადადგმაზე: ეუბნებიან, რომ ის იცავს სამშობლოს, რომ ის ემსახურება მთელ საზოგადოებას, და ის, გუშინდელი მუშა, გუშინდელი გლეხი ყველა ამას იჯერებს, ყველა ამას ქეშმარიტებათ იღებს. მარა სანამ მის მოტყუებას შეუდგებოდენ, მთავრობა აგზავნის მას შორე-

ულ ადგილებში. რას აღწევს ამით მთავრობა? რა მიზნით ხდება ის, რომ ქართველ სალდათს რუსეთში აგზავნიან, რუსს ჩვენკენ, ან ციმბირისკენ, პოლონელს ჩრდილოეთ რუსეთში და სხვა. სწორეთ ამის ახსნა გამოარკვევს ყველა იმას, რასაც ასე მაგრათ ინახავს გულში მთავრობა.

თვითმპყრობელმა მთავრობამ ძრიელ კარგათ იცის, რომ თუ ქართველი მუშა, რომელსაც სალდათის ტანისამოსი ჩააცვს, ჩვენშივე, საქართველოში დარჩა, — ძნელათ რომ ესროლოს თოფი თავის გუშინდელ ამხანაგს, ქართველ მუშას. რუსეთის მთავრობამ ძრიელ კარგათ იცის, რომ პოლონელი მუშასალდათი არასოდეს არ ესვრის თოფს თავის გუშინდელ ამხანაგს, რომელთანაც გაზრდილა, რომელთანაც გამოუცდია მთელი სიმწარე ცხოვრებისა, გამოუცდია მთავრობისა და ბურჟუაზიისაგან ძარცვა-გლეჯა. მთავრობამ იცის, რომ რუსი მუშასალდათი ძნელათ თუ ოდესმე გაიმეტებს თავის ამხანაგს სასიკვდილოთ; მთავრობამ იცის, რომ ძრიელ ძნელია იაროსლაველი გლეხი აიძულო იაროსლაველ გლეხსავე ესროლოს თოფი. მთავრობამ იცის ყველა ეს და ამიტომაც არის რომ ის მიერეკება სხვა და სხვა ადგილებში: ქართველს რუსეთში აგზავნიან, რუსს ჩვენში, ან შორეულ ციმბირში, პოლონელს რუსეთში და სხვა. აგრეთვე მთავრობა არაოდეს ერთ რომელიმე პოლკში ერთი და იმავე მხრის რამდენიმე სალდათს არ აგზავნის; მაგალითად, არასოდეს ერთად რამდენიმე ქართველს, ან პოლონელს არ გაგზავნის. როცა ასე იქცევა მთავრობა, მან ძრიელ კარგათ იცის, რას აღწევს ამით: ერთი ერის სალდათებს უფრო ადვილათ შეუძლიათ მოილაპარაკონ ერთმანეთში, თავისი აზრები ერთიმეორეს გააცნონ, ასე რომ სრულიათ საკმაოა ერთი შეგნებული სალ-

დათი, რომ თავის ეროვნების ყველა სალდათებს შეაგნებინოს თავიანთი მდგომარეობა. აი სწორეთ ამის წინააღმდეგია რუსეთის მთავრობა, მას სურს სრულიათ მოსპოს შეგნება, ძირიანათ აღმოუჩნდეს ყველა ის, რაც ხელს უწყობს ხალხის შეგნებას, ხალხის გაცნობიერებას, მით უმეტეს სალდათებისას.

როცა ისინი დააბნიეს, როცა სალდათი შორეულ ადგილებში გაგზავნეს, სახლ-კარს მოაშორეს, ახლა ის სრული მონაა თავის მტარვალ ბატონებისა: მას არავითარი უფლება აღარ აქვს. თუ აფიცერი ცემს ცხვირ-პირში, მას არ აქვს უფლება თავი დაიცვას, მიზეზი მოკითხოს, ან თხოვოს თავის დანებება, თხოვოს შეაჩეროს ტანჯვა-წვალება. სალდათმა რომ მოინდომოს შეაჩეროს გამხეცებული აფიცერი, მან ხელი წაკრას, მაშინვე გამასწორებელ რაზმში, ან კატორლაში უკრავენ თავს; თუ მან სიტყვა შეუბრუნა, როზგს დაარტყამენ, სატუსალოში ჩააგდებენ. თუ მან მოინდომა უფროსს მიმართოს საჩივრით რომელიმე ბოროტმოქმედების წინააღმდეგ, მასვე ცემენ როზგებს, მასვე აგდებენ ციხეში, ცხვირ-პირს უსისხლიანებენ და კიდევაც ხვრეტენ.

როცა მას ხელში ჩაიგდებენ, დაამწყვდევენ ყაზარ. მაში, საცა მარტო გარყვნილი სიტყვები ესმის, საცა მხოლოდ პიროვნების დამცირებას ხედავს: აქ ერთი ენტერ-აფიცერი ცხვირში სცემს საბრალო სალდათს, რომელმაც ვერ შეძლო მისი უკანონო ბრძანება შეესრულებია; იქ როზგსა ცემენ ერთ საბრალო პირს, რომლის უბედურება იმაში მდგომარეობს, რომ ის პატიოსანი პირია, ის კარგათ გრძნობს თუ რა მხეცებში ჩავარდა, და როცა უკანონო უბრძანებენ, მზათაა დაიცვას თავისი შეურაცხყოფილი პიროვნება; იქ პოლკის უფროსი მობრძანებულია და უხსნის ახალ სალდათებს, რომ ისინი

ვალდებულნი არიან უფროსის ყოველნაირი ბრძანება სასტიკათ შეასრულონ, წინააღმდეგ შემთხვევაში სასტიკი სასჯელი მოელოთ; იქ საპყრობილეში მიათრევენ ერთ სალდათს, რომელმაც გაბედა საღამოს ცხრა საათის შემდეგ წიგნის კითხვა, რადგანაც ეს აღკრძალულია ყაზარმაში; იქ ფელდფეხელი უხსნის, რომ სალდათი იცავს „სამშობლოს“, რომ ის ემსახურება დიდებულ ჯელმწიფეს, რომელიც ყველასათვის ზრუნავს, და ამიტომ სალდათი ყოველთვის მზათ უნდა იყოს, რომ დაიცვას „ხელმწიფე იმპერატორი“ და სხვა. საიტკენაც ფეხს გადადგამთ, მუდამ როზგი, მუდამ სატუსალო, მუდამ ცხვირ-პირში ცემა, და ეს მანამდი, სანამ დაკარგავდე ყოველნაირ შეგნებას, სანამ ისე გამოტვინდებოდე, რომ მზათ გახდე დაივიწყო ყოველ ნაირი პატიოსნება, თოფი ესროლო შენ გუშინდელ ძმას, სანამ ისე გამოტვინდებოდე, რომ თანახმა გახდე ემსახურო შენს მტერს. როცა ამას მიაღწიეს, როცა სალდათი მონათ აქციეს, როცა მან დაკარგა ყოველნაირი შეგნება, მაშინ შეუძლიათ ისე მოექცენ, როგორც სურთ. მას უბრძანებენ ესროლოს ძმას და ის ასრულებს ამას, უბრძანებენ ხიშტზე ააგოს თაფის გუშინდელი ამხანაგი და ის მზათაა ამის შესასრულებლათ, მას უბრძანებენ სიცოცხლეს გამოასაღმოს თაფის დედ-მამა, *) რომელიც იძულებ-

*) თუმცა არ მომხდარა, რომ სალდათს თაფისივე კვიდრი მშობლები ან ძმა მოეკლას, მაგრამ განა სულ ერთი არ არის თუ მოსკოველი გლეხის შვილი-სალდათი ქუთაისელ გლეხს ესვრის თოფს და ქუთაისელი გლეხის შვილი-სალდათი კი მოსკოველ გლეხს გამოასაღმებს წუთისოფელს?

შენიშვნა ასოთამწყობისა.

ბული იყო გაფიცულიყო მემამულეთა წინააღმდეგ, იძულებული იყო უარი ეთქვა სახელმწიფო გადასახადის მიცემაზე, რადგანაც გროში არ ეგდო ჯიბეში, მას უბრძანებენ და ის იძულებულია ყველა ეს შეასრულოს. თუ სალდათი ურიაა, ან კათოლიკე, მას უბრძანებენ დაგმოს თავისი სარწმუნოება, იგი იძულებულია მღვდლების, მართ-მადიდებელთა წირვა-ლოცვა მოისმინოს...

ამნაირათ რუსეთის თვითმყრობელმა მთავრობამ ძმა ძმის წინააღმდეგ გამოიყვანა, შვილი დედ-მამის წინააღმდეგ, მტერს ამარცხებს მტრსავე მეოხებით, პატონობს მონების საშვალებით, ხალხს იმონებს ხალხისავე საშვალებით.

აი რა არის სალდათობა, აი რას ნიშნავს ჯარი! და რომ მშრომელი ხალხი, მუშათა კლასი დაიმონაოს, მთავრობა არაფერს არ ზოგავს, ყოველ ღონისძიებას ხმარობს; ამიტომაცაა რომ დღითი დღე უმატებს ჯარს, ამიტომაცაა, საცა წინეთ ორმოცი კაცი მიყავდა ჯარში ერთი საზოგადოებისაგან, ახლა ასოცს არ ჯერდებიან, ესეც ეცოტავებათ. ამიტომ არის მთელი საქმის წარმოება სამხედრო-საბეგრო დაწესებულებაში სასაცილო გამხდარა. თქვენგან მოითხოვენ კენჭი ამოიღოთ; ფიქრობთ კენჭს მნიშვნელობა აქვს, — თუ დადი კენჭი შემხვდა სალდათობასაც მოვრჩიო, მარა მოტყუვდით. ეს მხოლოდ თვალის ახვევა ყოფილა. არა თუ კენჭი, მესამე ხარისხის შეღავათიც, — რომელიც ეძლევა მას, ვისაც ძმა სალდათი ყავს, — არაფერი ყოფილა; ის კი არა მეორე ხარისხის შეღავათი, რომელიც ეძლევა იმ პირს, ვისაც მოხუცებული დედ-მამა ყავს და ძმა მცირეწლოვანი, — წარმოიდგინეთ ესეც არაფერი ყოფილა. რუსეთის თვითმყრობელ მთავრობას შეძლება რამდენიმე ძმა ერთს

და იმავე დროს აქციოს სალდათად, რამდენიმე ძმის ერთათ ჩააცვას სალდათის მუნდირი; მას შეძლებია ერთათ ერთი მუშა წაართვას ოჯახს, ის კი არა მას შეძლებია ერთათ ერთი შვილი წაართვას მოხუც დედ-მამას, იმ შემთხვევაში თუ დედ-მამა კამერალურ აღწერილობაში ბიძასთან, ძმისწულთან და სხვა წათესავთან ერთად არის მოქცეული, თუნდაც ესენი ახლა ცალ-ცალკე ცხოვრობდნენ, მხოლოდ თავისთვინ ზრუნავდნენ, ცალკე ეწეოდნენ ცხოვრების ჭაპანს.

რომ მუშათა კლასი დაიმონოს მთავრობა არაფერს ერიდება, ის მზათ არის მოხუცი დედ-მამა შიმშილის მსხვერპლი გახადოს, ის აღარ აქცევს ყურადღებას არც დედ-მამის წივილ-კივილს, არც ბედკრული სალდათის წვა-დაგვას. მას უნდა მხოლოდ სალდათი; მაშ გაიხადე უკანასკნელი ტანისამოსი რუსეთის მეფის ქვეშევრდომო, პირიდგან გამოიგლიჯე უკანასკნელი ლუკმა, გამოეთხოვე შენს ძვირფას შვილს, რომელიც სჭირია „მოწყალე ხელმწიფეს“ იმიტომ, რომ როცა შენ მოინდომებ ცხოვრების გაუმჯობესებას, როცა შენ შეებრძოლები მას, სისხლის მწოველ მთავრობას და გაუმადლარბურ-ჟუაზიას, ამ შემთხვევაში „მოწყალე ხელმწიფე“ უბრძანებს შენ შვილს, რომელსაც სალდათის მუნდირი ჩააცვა, გესროლოს და ის გესვრის, ის თოფის ხიშტზე აგაგებს, გამოგასალმებს ბედკრულ სიცოცხლეს, რომელიც ამდენი სიმწარით არის მოცული მეფისავე მეოხებით!

რომ შეირჩინოს თავისი ბატონობა, რუსეთის თვითმპყრობელი მთავრობა აიძულებს ყოველივე სალდათს დაივიწყოს, რომ ის გუშინ მუშა, ან გლეხი იყო; ის კი არა, რომ ის ხვალაც მუშა, გლეხი იქნება. სალდათი, როცა მოშორდება ყაზარქას

ხომ იგივე მუშა, გლეხი იქნება. ის გამოალაყეს, მან დაკარგა ყოველნაირი აღამიანური ღირსება, მას არაფერი არ შეუძლია, გარდა კაცის სიკვდილისა, გარდა თავის ამხანაგის მოკვლისა. და ამნაირი კაცი, რასაკვირველია, არაფრისთვის მომზადებული არაა, მან ვერაფერი ვერ შეიძინა, ის კი არა დაავიწყდა კიდევ პატიოსნური შრომა, მას მუშაობაც ეძნელება, დიდი ვაი-ვაგლახით შეუძლია მოიგონოს ის პატიოსნური შრომა, რომელსაც ოთხი წლის წინეთ ეწეოდა. ამ ნაირათ, როცა გაქირვებით ხელახლა გლეხი, მუშა ხდება, და როცა თავის ამხანაგებთან ერთად მოინდომებს ცხოვრების გაუმჯობესებას, როცა გუშინდელი სალდათი შეგებძოლება იმ მთავრობას, რომელსაც გუშინ იცავდა თავის ამხანაგების წინააღმდეგ, იგივე მთავრობა და ბურჟუაზია გამოიყვანს მის წინააღმდეგ ჯარს, დღევანდელ სალდათს უბრძანებს და ისიც იძულებული იქნება მოკლას, სიცოცხლეს გამოასაღმოს; სანამ ის სალდათი იყო სხვას ხოცავდა, ის თავის ამხანაგების ჟღერით იცავდა რუსეთის მეფის წითლათ შეღებილ ტახტს. როცა ის მუშა, გლეხი ხდება, როცა ის უბრუნდება თავის წინანდელ მდგომარეობას, მის წინააღმდეგ ახალ სალდათს გამოიყვანებენ, მას ახალი სალდათის ხიშტებზე ააგებენ და ასე ბოლომდის: მუშათა კლასი ერთი მეორის ჟღერს, ერთი მეორეს ხოცვით იცავენ თანამედროვე ბატონობას.

ამნაირათ მთავრობა ბატონობს არა თავის ძრიელობებით, — ის თავის თავათ არა თუ ძრიელია, ის უძლოურთა უძლოურია; ის ძრიელია ჩვენი უმეცრებით და ძლიერი იქნება მანამ, სანამ ჩვენი ძმა, ჩვენი ამხანაგი, სალდათი მუნდირში, ჩვენ გვჟღერებს, ჩვენი სისხლით ტბას აყენებს.

სანამ ეს ასეა, სანამ მუშათა კლასი ერთი მეო-

რეს ჟღერს, სანამ მთავრობას შეძლება აქვს შეაიარაღოს ხალხის ერთი ნაწილი მეორეს წინააღმდეგ, სანამ მას შეუძლია ძმა ძმასვე მოაკვლევინოს, ამხანაგი ამხანაგს,—მანამ შეუძლებელია თავისუფლებაზე ფიქრი, წარმოუდგენელია მუშათა კლასის განთავისუფლება.

V.

ახლა ვიკითხოთ რა საშვალება არსებობს ამის წინააღმდეგ, როგორ შეიძლება, რომ ჯარმა,—ამ ერთათ ერთმა სიმაგრემ რუსეთის თვითმპყრობელი მთავრობისა და ბურჟუაზიისა, სიმაგრემ ხალხის წინააღმდეგ მიმართულმა, დაკარგოს თავისი დღევანდელი მნიშვნელობა, უვნებელი შეიქმნეს ხალხისათვის. ერთათ ერთი საშვალება — ეს თვით სალდათების შეგნებაა; როგორი მომზადებულიც უნდა იყოს მუშათა კლასი, სანამ სალდათი მონაა თავის უფროსებისა, სანამ ის დარაჯია თვითმპყრობელობისა, მანამ შეუძლებელია, როგორც უკვე ვთქვით მუშათა კლასის განთავისუფლება, შეუძლებელია საერთო ბედნიერების ქვეყნათ დამყარება. მაშასადამე ყოველივე ძალ ღონე უნდა იყოს მიმართული იქითკენვე, რომ თვით სალდათმა შეიგნოს ეს, შეიგნოს რომ მას მთავრობა ამ სამსახურით აიძულებს ძმის მკვლელობა გახდეს, რომ ის ამ სამსახურით ხელს უწყობს მთელი ხალხის დამონებას.

როცა მან შეიგნო თვისი მდგომარეობა, მას ყოველთვის შეუძლია, საჭიროების დროს თვითონ აწონ-დაწონოს, თუ როგორ მოიქცეს, მაშინ ის არ დაიშურებს წაბადოს ქ. ტულის სალდათებს, რომელთაც წელს უარი განაცხადეს თოფი ესროლათ მუშებისათვის და ამის მაგიერ თვით უნტერ აფიცერი ააგეს ხიშტზე, როცა მან მოინდომა ძალა დაე-

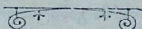
ტანება. როცა შეიგნებს 10 – 20. მაშინ სულ ადვილად შეუძლია შეიგნოს 100 და 1000 მა, მაშინ იმათსა და ოცსა თავისუფლად შეუძლია გაიყოს თავისკენ დანარჩენი ამხანაგები.

ამით ჩვენ სრულიადაც არ გვსურს იმის თქმა, ვითომც კარგი იყოს კერძო, ცალკე პირის წინააღმდეგობა. როცა, მაგ., რომელიმე სალდათი უარს აცხადებს ფიცზე, როცა ის გაურბის სალდათობას, არავის შეუძლია თქვას ეს უზნეო საქციელია პირიქით შეიძლება ის ძლიერ კარგაც იყოს, მარა ამას თითქმის არავითარი სარგებლობის მოტანა არ შეუძლია; ერთი ორის გაქცევა, ერთი-ორის წაშორება ვერაფერს უშველის, დანარჩენი კი ისევ იმავე მდგომარეობაში დარჩება დანარჩენი მთავრობის ბრძანებისამებრ ამოჟღერებს ხალხს, დახოცავს მუშათა კლასს. ის კი არაა საჭირო ერთი და ორი გაიქცეს, ერთმა და ორმა განაცხადოს უარი, საჭიროა ყველამ შეიგნოს თავისი მდგომარეობა, **სამხრობა სამართლ შეგნება**. სანამ ეს არ მოხდება ერთი და ორის წინააღმდეგობა სრულიად უსარგებლო მსხვერპლი იქნება.

მაშ შეგნება და კიდევ შეგნება.—აი რა უნდა იყოს ჩვენი მიზანი.

და ამ მიზანს შეუძლია ემსახუროს მამამ, ძმამ, ნათესავმა, არა ნათესავმა, ყველა პატიოსანმა კაცმა. და თუ ახლა იმ ნაირია წინააღმდეგობა ჯარსა და მუშათა კლას შორის, რომ პირველი ყოველივე ფეხის გადადგმაზე სიცოცხლეს უსაღმებს მეორეს, მუშათა კლასს, რომელმაც მოისურვა მოსპოს ბატონობა, და ეს წინააღმდეგობა არსებობს მიუხედავად იმისა რომ ჯარი იგივე მუშათა კლასის შვილია და ხვალვე ისევ დაუბრუნდება თავის მდგომარეობას, ხვალ ისევ მუშა, ან გლეხი იქნება, თუ

ახლა ამ ნაირია წინააღმდეგობა, როცა ჯარი შეი-
გნებს თავის მდგომარეობას, ტყვიას, რომელიც
აქამომდე ჩვენ საწინააღმდეგო იყო მომართული,
ბატონებს დაუშენს, მაშინ ჩვენთან ერთად შეებრ-
ძოლება რუსეთის თვითმპყრობელ მთავრობას და
ბურჟუაზიას და მაშინ მათი ბატონობის დღენიც
დათვლილი იქნება. თუ ახლა ჩვენ ზურგზე კიდია
ყველა — მეფე თავის ჩინოვნიკებით, ბურჟუაზია,
მღვდლები — თუ ჩვენ მონობას ჩვენი ძმები-საღდა-
თები ამაგრებენ, მაშინ ერთად დავცემთ ჩვენ საერთო
მტერს და ბედკრულ-კაცობრიობას ვამცნებთ მის
განთავისუფლებას ზუღმივ ძარცვა გლეჯისაგან.

156.

n142/513

20

F 18.892
2

ვანო მარი შაშვი